

تحلیل محتوای مقالات فصلنامه مطالعات راهبردی طی دوره شش ساله (۱۴۰۱-۱۳۹۶)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۲۵

مراد شمسی *

چکیده

هدف این پژوهش بررسی و ارزیابی شکلی و محتوایی مقالات این مجله است. روش پژوهش از نوع کیفی و مبتنی بر تحلیل محتواست و از رویکرد توصیفی-تحلیلی برای توصیف و ارزیابی محتوای مقالات جامعه هدف استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش ۱۷۸ مقاله منتشرشده در شش سال گذشته از شماره ۷۵ (بهار ۱۳۹۶) تا شماره ۹۸ (بهمن ماه ۱۴۰۱) فصلنامه مطالعات راهبردی است. به منظور توصیف عینی و کیفی محتوای مفاهیم، بررسی به صورت نظام‌مند و در قالب یازده پارامتر انجام شده است. نتایج موضوعی به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که مقالات در سه موضوع کلی امنیت ایران قابل دسته‌بندی هستند که از این تعداد ۶۵ مقاله در سطح امنیت داخلی، ۳۸ مقاله در سطح امنیت خارجی و ۳۹ مقاله در پیوند دو سطح امنیت داخلی و خارجی قرار می‌گیرند. میزان مشارکت‌کنندگان، مطلوب ارزیابی شده به گونه‌ای که ۱۳۱ نفر محقق در نگارش ۱۴۲ مقاله مشارکت داشته و در این میان، دانشگاه تهران با ۳۲ مقاله بیشتر مشارکت را در بین نهادها و مؤسسات علمی داشته است. بررسی روش‌های پژوهشی نیز نشان داد که مقالات توصیفی-تحلیلی از روش‌های متداول پژوهشگران این حوزه بوده و از نظر سطح تحلیل سطح ملی با ۴۷/۱۸ درصد بیشترین سهم مقالات را به خود اختصاص داده است.

واژگان کلیدی

تحلیل محتوا، امنیت ملی، امنیت داخلی، امنیت بین‌المللی، فصلنامه مطالعات راهبردی.

* عضو هیئت علمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

فصلنامه مطالعات راهبردی • سال بیست و ششم • شماره دوم • تابستان ۱۴۰۲ • شماره مسلسل ۱۰۰

مقدمه

یکی از عناصر اصلی و زیربنایی در تولید علمی و در نظام نهادی و سازمانی علم، مفهوم اجتماع علمی و وجود روابط و تعاملات فکری و تخصصی در بین اعضای آن است. ارتباط دانشجویان با اساتید خود یکی از عرصه‌های بااهمیت و تأثیرگذار تعامل دانشگاهی و مراکز علمی و پژوهشی معتبر بین‌المللی است. همچنین نشریات معتبر داخلی و خارجی نیز یکی دیگر از عرصه‌های بیان تحقیقات و بیان نتایج اجتماع علمی است (رازقی و قائدی، ۱۳۹۵). لذا تحلیل محتوای مقالات فصلنامه‌ها با توجه به اولویت‌های تحقیقاتی منطبق با نیازهای واقعی کشور، یک ضرورت اساسی برای هدفمندکردن مجلات و نشریات علمی هستند (خاشعی و همکاران، ۱۳۹۳) که در این میان، فصلنامه‌های علمی-پژوهشی و علمی-ترویجی، سازوکارهای لازم برای انجام این مهم به شمار می‌روند.

تدوین مقاله علمی برای انتشار در مجله‌های علمی در محیط‌های علمی به ویژه در محیط‌های دانشگاهی شیوه متعارفی برای تولیدکنندگان و دست‌اندرکاران مسائل علمی است. صرف‌نظر از آثار حقوقی و اداری و استخدامی، اساساً هر نویسنده‌ای علاقمند است حاصل کار خود را در مجله یا نشریه‌ای منتشر کند و آن را به اطلاع علاقمندان برساند (حافظنیا، ۱۳۸۶). به طور کلی نشریه‌ها علاوه بر اینکه استانداردهای کیفی وضع می‌کنند، با نمایش محورها و موضوع‌های پژوهشی، ماهیت و محدوده ایده‌ها را در جوامع علمی و تخصصی نیز مشخص می‌کنند (سوگیموتو و وینگارت، ۲۰۱۵). بنابراین تحلیل آنچه در نشریه‌های یک رشته علمی چاپ می‌شود، به مخاطبانش برای درک بهتر اهمیت، موضوع‌ها و مسئولیت‌های آن رشته کمک می‌کند و می‌توان با نگاه به گذشته و تحلیل پژوهش‌های صورت‌گرفته در نشریه‌ها، مسیر مورد انتظار در آینده را نیز ترسیم نمود. بررسی روندها به ما کمک می‌کند که ظهور و تداوم موضوع‌ها، پارادایم‌ها و روش‌های به کار گرفته‌شده در طول زمان را شناسایی کرده و قوت‌ها و ضعف‌های هر یک را مشخص کنیم (رادشلدرز و لی، ۲۰۱۱).

نشریه مطالعات راهبردی به عنوان یک نشریه علمی-پژوهشی که پژوهشکده مطالعات راهبردی به عنوان مؤسسه پیشرو در علوم سیاسی و امنیتی در ایران آن را منتشر می‌کند، نمونه تحقیقاتی این پژوهش قرار گرفته است. به استناد هدف مطرح‌شده در سایت مجله، این نشریه به منظور توسعه و انباشت سرمایه پژوهشی در خصوص مسائل بنیادین ایران اسلامی و با هدف ارتقای جایگاه و تعمیق مطالعات بومی در حوزه بررسی‌های راهبردی و امنیت ملی از بهار ۱۳۷۷ اقدام به انتشار نموده تا محملی برای پیوند میان حوزه علمی و نظام تصمیم‌گیری و اجرایی

کشور باشد و به ارتقای سطح دانش مدیران نظام جمهوری اسلامی و پژوهشگران کمک کند. هدف تحقیق حاضر بررسی و ارزیابی شکلی و محتوایی مقالات نشریه مطالعات راهبردی که یافته‌های آن در پایگاه مرکز مطالعات جهان اسلام (ISC) و مرکز اطلاعات جهاد دانشگاهی (SID) نیز نمایه می‌شود، خواهد بود. این مقاله، ضمن بررسی پارامترهای کمی مختلف به نمایی کلی از فرایند حاکم بر نشریه از سال ۱۳۹۶ تا سال ۱۴۰۱ می‌پردازد. پیش از این در سال ۱۳۹۳ در مقاله «تحلیل استنادی و محتوایی مقالات فصلنامه مطالعات راهبردی (شماره‌های ۴۶-۶۲)» نوشته زارعی و خداداد شهری، به تحلیل استنادی و محتوایی مقالات این فصلنامه پرداخته شده است. یافته‌های این مقاله نشان داد که در مجموع ۱۲۳ مقاله منتشر شده که کل مقاله‌ها تألیفی و به زبان فارسی بوده و ۳۳ عنوان مقاله به صورت گروهی و مابقی به شکل فردی ارائه شده است. مجموع کل استنادات ۴۰۲۳ و میانگین استناد برای هر مقاله و هر شماره، به ترتیب ۷۰/۳۲ و ۶۴/۲۳۶ بوده است. کتاب‌ها با ۲۱۰۰ استناد و مقالات نشریات با ۱۲۲۴ استناد بالاتر از سایر منابع قرار گرفتند. هدف مقاله حاضر آن است که پرسش‌های زیر را واکاوی کند: آیا فصلنامه مطالعات راهبردی توانسته بازنمایی موضوعی قابل قبولی را از اولویت‌ها و مسائل امنیت ملی در سطوح مختلف داخلی و خارجی ارائه نماید؟ آیا این نشریه توانسته جامعه معرفتی مرتبط با موضوع امنیت ملی را در فضای علمی کشور ایجاد کند؟ آیا جهت‌گیری دست‌اندرکاران و اعضای هیئت تحریریه این نشریه در چارچوب سیاست‌های اعلامی فصلنامه - که بررسی و تبیین مسائل در پیوند با امنیت ملی است - بوده است؟

الف) چارچوب مفهومی

چارچوب نظری این پژوهش منطبق با تقسیم‌بندی ارائه‌شده از امنیت در «سال‌نمای امنیت ملی جمهوری اسلامی» است که پژوهشکده مطالعات راهبردی به منظور تبیین مسائل راهبردی مهم حوزه‌های مختلف کشور برای نهادهای مختلف سیاست‌گذار، سالانه منتشر می‌کند. بر اساس این سال‌نما که بیش از یک دهه به صورت مستمر به چاپ رسیده، سهم‌بندی موضوعی مقالات و تحلیل محتواي آنان در سه سطح داخلی، خارجی و پیوند بین دو سطح صورت گرفته است. در این سال‌نما آمده است که: «امنیت مفهومی پر دامنه، متناقض‌نما، زمان‌مند و مکان‌مند است و از این رو، تعریف مورد اجماع عموم صاحب‌نظران در خصوص آن وجود ندارد. یکی از دلایل این وضعیت آن است که امنیت، عمدتاً مقوله‌ای دووجهی است. بر این اساس، متون و مطالعات امنیتی، بیشتر به ویژگی‌های دووجهی یا دوگانه‌های مفهوم امنیت می‌پردازند تا تعریف خود این مفهوم. این دوگانه‌ها را می‌توان در شش مورد نسبی/ مطلق، عینی/ ذهنی، سلبی/ ایجابی، سخت/

تحلیل محتوای مقالات فصلنامه مطالعات راهبردی طی دوره شش ساله (۱۴۰۱-۱۳۹۶) — ۱۳۸

نرم، عمومی / خصوصی، درونی (داخلی) و بیرونی (خارجی) خلاصه کرد. دوجبهی درونی/ بیرونی به این واقعیت بازمی‌گردد که امنیت صرفاً معطوف به بعد بیرونی پدیده‌ها یا تهدیدات بیرونی آنها نیست و شامل آسیب‌پذیری‌ها یا توانمندی‌های داخلی بازیگران یا ساختارها نیز می‌شود. این دوجبهی، مبنایی برای تقسیم‌بندی مفهوم امنیت ملی به داخلی/ خارجی از منظر قلمرو و گستره تأمین یا تهدید امنیت است... امنیت داخلی جنبه داخلی مفهوم امنیت ملی یا سطح فروملی آن در نظر گرفته می‌شود که در این صورت و در قالب رویکرد گسترده به مفهوم امنیت، حوزه داخلی امنیت نیز همچون امنیت ملی شامل ابعاد مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، دفاعی- نظامی، زیست‌محیطی، اطلاعاتی- ارتباطی یا شبکه‌ها و مانند آنها می‌شود. در عین حال، در دوره جهانی شدن امنیت و تهدید، اعتبار خود را تا حد زیادی از دست داده، زیرا جهانی شدن فرایندی است که موجب شده مرزهای داخل و خارج، روشنی و تصلب گذشته را از دست بدهند و بسیاری از تهدیدات خارجی امنیت ملی، در زمینه‌های داخلی به فعلیت برسند. مثال بارز آن رویداد یازدهم سپتامبر ۲۰۰۱ در ایالات متحده آمریکا است که به واسطه جهانی شدن تروریسم در حوزه داخلی امنیت ملی ایالات متحده به وقوع پیوست و درک این کشور و سیاست‌مداران آن را از مفهوم امنیت تغییر داد. در سال ۱۴۰۰ نیز بحران سلامت با شیوع ویروس کووید-۱۹ همین نقش را ایفا کرد و به طور قطع، جهان پساکرونا، درک متفاوت و نوینی از مفهوم امنیت خواهد داشت.» (سال‌نمای امنیت ملی جمهوری اسلامی، ۱۴۰۰: ۱۴-۱۵) در سال‌نمای امنیت جمهوری اسلامی ایران تقریباً تمامی ابعاد، موضوعات و مسائل منطقه‌ای همچون برجام و تحریم‌های بین‌المللی که در بخش سطح خارجی مطرح شده‌اند، سطح داخلی امنیت ملی جمهوری اسلامی را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهند و به مثابه ظروف مرتبط و هم‌پیوند هستند.

بر این اساس مهمترین پشتوانه نظری این پژوهش و تحلیل محتوای مقالات بر اساس سهم موضوعی به امنیت داخلی، خارجی و پیوند بین دو سطح داخلی و خارجی تقسیم می‌شود که در سال‌نمای امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران به آن پرداخته شده است. امنیت، امنیت ملی، امنیت داخلی و امنیت خارجی مفاهیم زیربنایی پژوهش حاضرند که تعریف موردنظر برای هر کدام از آنها در ادامه خواهد آمد.

۱. امنیت: واژه امنیت در کاربرد عام به معنای رهایی از مخاطرات مختلف است. فرهنگ اکسفورد این واژه را با عبارت زیر تعریف کرده است: «در شرایطی که در آن یک موجود در معرفی خطر نبوده یا از خطر محافظت می‌شود» (کینگ و موری، ۱۳۸۳). تعاریف مندرج در فرهنگ لغات درباره مفهوم کلی امنیت، بر روی احساس آزادی از ترس یا احساس ایمنی که ناظر بر امنیت مادی و روانی است، تأکید دارد (ماندل، ۱۳۷۹). در اصطلاحات سیاسی، امنیت را به

بی‌خطری کردن، تأمین کردن، در امان نگه‌داشتن و اطمینان‌کردن تعریف کرده‌اند. می‌توان گفت امنیت پدیده‌ای ادراکی و احساسی است؛ یعنی برای تحقق آن باید این اطمینان در ذهن توده مردم، دولت‌مردان، زمامداران و تصمیم‌گیران ایجاد شود که ایمنی لازم برای ادامه زندگی بدون دغدغه وجود دارد (دشتی و شکری، ۱۳۹۸).

۲. امنیت ملی: بسیاری از پژوهشگران، امنیت ملی را توانایی یک کشور در حفظ ارزش‌های حیاتی در برابر تهدیدهای خارجی می‌دانند. به تعبیری امنیت ملی دستیابی به شرایطی است که به یک کشور امکان می‌دهد از تهدیدهای بالقوه یا بالفعل خارجی و نفوذ سیاسی و اقتصادی بیگانگان در امان باشد و در راه پیشبرد امر توسعه اقتصادی، اجتماعی و تأمین وحدت و موجودیت کشور و رفاه عامه از مداخله بیگانگان گام بردارد (یزدان‌فام، ۱۳۸۸).

۳. امنیت داخلی: نویسندگان علوم امنیتی تعاریف متنوعی از مفهوم امنیت داخلی ارائه نموده‌اند. برخی در این‌باره نوشته‌اند امنیت داخلی شامل حفظ ساختار حکومت، نهادهای حکومتی به ویژه نهادهای برقرارکننده نظم و امنیت داخلی رهبران نظام و مجموعه مشترک ارزش‌ها، اصول، هنجارهای مشروعیت‌ساز قدرت، اصول و رویه‌های ثبات حاکمیت، توانایی حفظ اقتدار و نظارت و اجرای قواعد و مقررات انتظام‌بخش است. بعضی معتقدند تمایزی بین امنیت داخلی و خارجی وجود دارد. اولی (امنیت داخلی) مربوط به براندازی و چالش از جانب گروه‌هایی است که اقتدار دولت را نپذیرفته‌اند، دومی (امنیت خارجی) مربوط به تهدیدات دولت‌های دیگر است. هر کدام غالباً عاملان خاص خود را دارند. با نگاهی دقیق‌تر به مباحث پژوهشگران در تعریف مفهوم امنیت داخلی، بی‌شک تعابیر آنان فاقد مرزهای نظری در تعاریف مرسوم از امنیت می‌باشد و درهم‌تنیدگی بسیاری با سایر مفاهیم امنیتی مانند امنیت اجتماعی و عمومی دارد. به منظور پرهیز از هم‌پوشانی و درهم‌آمیختگی‌های مفهومی که میان شقوق مختلف امنیت در داخل مرزهای سرزمینی وجود دارد، ارائه تعریف مشخصی از امنیت داخلی می‌تواند به روشن‌شدن ابعاد مسئله کمک نماید، بنابراین تعریف مناسب این مفهوم می‌تواند چنین باشد: «امنیت داخلی به وضعیتی گفته می‌شود که در آن سازمان حکومت و مناصب درونی‌اش ضمن اطمینان از استمرار بقا، از تهدید و خطرهای بالفعل و قریب‌الوقوع مصون و نسبت به موجودیت خود احساس ناامنی و خطر نداشته باشد». به تعبیری دیگر، این سطح از امنیت در مقابل سطح امنیت ملی و امنیت عمومی قرار داشته و در عرصه سیاسی قابل طرح بوده و ناظر بر فراهم‌سازی بهتر مناسبات برای حفظ امنیت حاکمیت است. وجوه امنیت در این سطح، سیاسی، قضایی، فرهنگی و اجتماعی است و منشأ بروز تهدید درونی و حوزه تحلیل آن محیط داخلی و واحد تحلیل نیز گروه‌ها و نیروهای معاند سیاسی است. محور تحلیل منافع، مصالح یا آسیب‌ها و بحران‌های معطوف به

تحلیل محتوای مقالات فصلنامه مطالعات راهبردی طی دوره شش ساله (۱۴۰۱-۱۳۹۶) — ۱۴۰

موجودیت و بقای حاکمیت است و منظر نگرش به آن سیاسی، امنیتی و اطلاعاتی است و هدف آن مصونیت حاکمیت است و نهادهای اطلاعاتی مسئولیت حفاظت این سطح را دارند. بر اساس برآیند حاصل از تعاریف و نیز تعیین مرجع مربوطه، تعریف جامع و مانع این مفهوم چنین می‌تواند باشد: «امنیت داخلی یکی از سطوح امنیت است. این سطح، وضعیت و حالتی را فراهم می‌سازد که در آن سازمان حکومت با پنج بعد کلان ذهنی، نهادی، انسانی، قانونی، مادی و مناسبات درونی خود ضمن اطمینان از استمرار بقا، از تهدید و خطرهای بالفعل و قریب‌الوقوع مصون و نسبت به موجودیت خود احساس ناامنی و خطر نداشته باشد. مرجع امنیت داخلی، سازمان‌ها و ساختارهای وابسته به حاکمیت اعم از امنیتی، نظامی، انتظامی و مردمی هستند که در هر کشوری متناسب با شرایط حاکم بر محیط آن کشور متفاوت می‌باشد» (دانشنامه اطلاعات و ضداطلاعات، ۱۴۰۰).

۴. امنیت خارجی: در مطالعات کلاسیک امنیت، مهم‌ترین بعد امنیت کشورها در روابط بین‌الملل به سطوح خارجی معطوف بوده و امنیت ملی دولت‌ها بیشتر مترادف با امنیت خارجی آنها تلقی می‌شود و مهم‌ترین سازوکار حفظ امنیت و نیز پیشبرد اهداف ملی در عرصه دیپلماسی و سیاست خارجی نیز نیروی کارآمد نظامی است. این سطح از امنیت دولت‌ها نیز بر مبنای متغیرهایی مانند ژئوپلیتیک جمعیتی، ژئوپلیتیک منابع و ژئواکونومی، قدرت نظامی و اقتصادی، توانایی‌های علمی تکنولوژیک و مؤلفه‌های ژئواستراتژیک ارزیابی می‌شود. در دو دیکشنری کمبریج و وبستر، امنیت خارجی چنین تعریف شده است: «حفاظت از شخص، سازه‌های حیاتی، سازمان یا کشور در برابر تهدیدات خارجی همچون جنایت یا حملات و تهاجم کشورهای خارجی» و «رهایی از خطر و رهایی از هراس و ترس از دیگران». رئالیست‌ها، نظم داخلی کشورها و نظم بین‌الملل را تفکیک می‌نمایند و معتقدند که امنیت و تهدیدات امنیتی موضوعی مرتبط به سطح بین‌الملل است. به نظر آنها، هرج و مرج و فقدان اقتدار در سطح بین‌المللی، منازعه و درگیری را اجتناب‌ناپذیر می‌سازد. بر این مبنا مکتب امنیتی رئالیسم بنیان‌های تئوریک شفاهی از امنیت خارجی ارائه داده است که مهم‌ترین مفروضات آن عبارت است از: فقدان اقتدار برتر در نظام بین‌الملل برای تحمیل رویه‌ها یا قوانین معین؛ تلاش دولت‌ها برای کسب قدرت نظامی در برابر تهدیدات دائمی دیگر کشورها؛ عدم اعتماد به دیگران؛ بقا به مثابه مهم‌ترین محرک و هدف دولت؛ تفوق منطقی راهبردی و عقلانی بر نگرش و رفتار دولت‌ها در سیاست خارجی. بر مبنای این مفروضات، مهم‌ترین ایده‌های امنیتی رهیافت رئالیسم کلاسیک به «معمای امنیت و مسئله قدرت نظامی» برمی‌گردد؛ به این معنی که به اعتقاد رئالیست‌ها، رهایی از گزینه قدرت‌طلبی صرفاً یک آرمان است و مبارزه دولت‌ها بر سر قدرت و سلطه در محیط فاقد اقتدار مرکزی امری دائمی و اجتناب‌ناپذیر به شمار می‌آید (دانشنامه اطلاعات و ضداطلاعات، ۱۴۰۰).

ب) روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از نوع کیفی و مبتنی بر تحلیل محتواست و از رویکرد توصیفی-تحلیلی برای توصیف و ارزیابی محتوای مقالات جامعه هدف استفاده شده است. تحلیل محتوا آزمون نظام‌مند و تکرارپذیر نمادهای ارتباطی است که طی آن ارزش‌های عددی بر اساس قوانین معتبر اندازه‌گیری و به متن نسبت داده می‌شوند. سپس با استفاده از روش‌های آماری، روابط بین آن ارزش‌ها تحلیل می‌شود (رایف و دیگران، ۱۳۸۱). در مورد اعتبار تحقیق نیز باید گفت، تعدد پژوهش با روش ثابت در موضوعاتی که مورد تأیید مجامع علمی قرار گرفته باشد، تأییدکننده پژوهش است. جامعه آماری این تحقیق، ۱۷۸ مقاله منتشرشده در شش سال گذشته از فصلنامه مطالعات راهبردی است که به منظور توصیف عینی و کیفی محتوای مفاهیم، بررسی به صورت نظام‌مند و با کمک آیین‌نامه چاپ مجلات علمی و پژوهشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری انجام شده است. در این پژوهش، نمونه‌گیری انجام نشده و تمامی مقالات به صورت تمام‌شمار مورد بررسی قرار گرفته‌اند. لازم به ذکر است کمیسیون نشریات علمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به کمک سامانه ارزیابی نشریات علمی خود در راستای رتبه‌بندی و ارتقای نشریات علمی کشور، شاخص‌هایی را برای ارزیابی نشریات علمی تعریف کرده است. شاخص‌ها در دو دسته ظاهری و محتوایی قرار دارند که شاخص‌های ظاهری عبارتند از: انتشار به‌موقع، نمایه‌سازی در پایگاه‌های اطلاعات علمی، سایت و نرم‌افزار استاندارد، تکمیل اطلاعات در سامانه ارزیابی نشریات. شاخص‌های محتوایی و علمی نیز داوری علمی، رعایت آیین نگارش و استانداردهای شکلی نشریه را شامل می‌شوند؛ هرچند، ارزیابی سال ۱۳۹۳ این کمیسیون، صرفاً بر اساس شاخص‌های ظاهری بوده و طبق اطلاعات سایت این سامانه، قرار است در سال‌های آینده، شاخص‌های محتوایی و علمی نیز مورد استفاده قرار بگیرند (سامانه ارزیابی نشریات علمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۹۶). ارائه نتایج ارزیابی سایت MSRT وزارت علوم (سامانه رتبه‌بندی نشریات کشور) برای فصلنامه مطالعات راهبردی در سال ۱۳۹۴ نمره ۴۵ با درجه D و در سال ۱۳۹۶ نمره ۶۵ با درجه B می‌باشد. صرف‌نظر از ارزیابی اشاره‌شده، تلاش می‌شود در این مقاله با استفاده از شاخص‌های سامانه ارزیابی نشریات علمی و مقالات مشابه این حوزه، ارزیابی‌ها در قالب یازده مؤلفه زیر تعیین شود: «سال انتشار»، «سهم موضوعی مقالات»، «مشارکت نهادهای علمی»، «رتبه علمی مؤلفین»، «تعداد نویسندگان»، «پرکارترین نویسندگان»، «روش‌ها و تکنیک‌های مورد استفاده»، «مشارکت گروه‌های علمی-تخصصی»، «روش تجزیه و تحلیل»، «سطح تحلیل» و

تحلیل محتوای مقالات فصلنامه مطالعات راهبردی طی دوره شش ساله (۱۴۰۱-۱۳۹۶) — ۱۴۲
 «حوزه مورد مطالعه». برای تحلیل مقالات بر اساس سهم موضوعی، عناوین مقالات در قالب یک پرسشنامه در اختیار یکی از اعضای هیئت علمی نشریه مذکور به عنوان خبره و صاحب نظر در موضوع امنیت قرار گرفت و از وی خواسته شد تا آنها را در یکی از سه سطح امنیت داخلی، خارجی و پیوند بین دو سطح طبقه بندی نماید. ضمن اینکه برای تجزیه و تحلیل نتایج تحقیق نیز، از آمار توصیفی و درصد‌های لازم در قالب جداول استفاده شده است.

ج) یافته‌ها

در این بخش به تجزیه و تحلیل تعداد ۱۷۸ مقاله که در ۲۴ شماره فصلنامه مطالعات راهبردی از سال ۱۳۹۶ تا پایان ۱۴۰۱ منتشر شده، در قالب بازده مؤلفه مشخص پرداخته می‌شود.

۱. **تعداد مقالات بر اساس سال انتشار:** براساس جدول یک تعداد مقالات منتشر شده در سال ۱۴۰۱ با ۲۰/۲۲ درصد بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند. به طور کلی میانگین تعداد مقالات منتشر شده در هر سال حدود ۳۰ مورد بوده است.
 جدول ۱: تعداد مقالات فصلنامه در سال‌های مورد مطالعه

سال	فراوانی	درصد فراوانی
۱۳۹۶	۲۹	۱۶/۲۹
۱۳۹۷	۲۸	۱۵/۷۳
۱۳۹۸	۲۷	۱۵/۱۶
۱۳۹۹	۳۱	۱۷/۴۱
۱۴۰۰	۲۷	۱۵/۱۶
۱۴۰۱	۳۶	۲۰/۲۲
کل	۱۷۸	۱۰۰

۲. **سهم موضوعی مقالات:** با بررسی عناوین مقالات در مجموعه مقاله‌های چاپ شده در نشریه مطالعه شده توسط یکی از اعضای هیئت علمی پژوهشکده و تقسیم بندی موضوعی مقالات در سه سطح امنیت داخلی، امنیت خارجی و پیوند دو سطح بر اساس سال نمای امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران سهم موضوعی مقالات مشخص گردید که نتایج این تحلیل در جدول دو نشان داده شده است.

جدول ۲: دسته‌بندی مقالات بر اساس سهم موضوعی

موضوع	فراوانی	درصد فراوانی
امنیت داخلی	۷۷	۴۳/۲۵
امنیت خارجی	۴۳	۲۴/۱۵
پیوند بین دو سطح تحلیل	۵۸	۳۲/۵۸
جمع کل	۱۷۸	۱۰۰

۳. **مشارکت نهادهای علمی:** در این قسمت مشارکت نهادهای علمی مربوط به هر محقق مورد بررسی قرار گرفت (با احتساب تمامی نویسندگان) تا میزان مشارکت هر یک از نهادهای کشور در فصلنامه مشخص گردد. در مجموع ۲۲ نهاد کشور (دانشگاه و پژوهشگاه) در تهیه ۱۷۸ مقاله مورد بررسی مشارکت داشته‌اند. لازم به توضیح است که در جدول، میزان مشارکت نهادهای علمی و پژوهشی (جدول ۳)، در اسامی ارائه‌شده برای تلخیص مندرجات جدول، برخی دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها با هم ترکیب شده‌اند. به طور مثال، چندین واحد از دانشگاه‌های آزاد اسلامی شهرهای مختلف با هم تجمیع شده و فراوانی آنها تحت عنوان دانشگاه آزاد اسلامی در جدول درج شده است. همچنین تعدادی از مراکز علمی به دلیل فراوانی کم مقالات (یازده مورد) در گزینه سایر قرار گرفته‌اند. صرف‌نظر از اعضای هیئت علمی پژوهشکده مطالعات راهبردی که این فصلنامه متعلق به آن است، نهادهای متعددی به ارائه مقاله به این فصلنامه، مشارکت داشته‌اند. از میان دانشگاه‌های استان تهران، دانشگاه تهران، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشگاه شهید بهشتی، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه الزهراء، دانشگاه خوارزمی، دانشگاه جامع امام حسین^(ع)، دانشگاه شاهد، دانشگاه امام صادق^(ع)، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی، دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشگاه باقرالعلوم^(ع) و دانشگاه علوم انتظامی مشارکت داشته‌اند. تعدادی دانشگاه نیز از سایر استان‌ها در مقالات فصلنامه مورد نظر مشارکت کرده‌اند که شامل دانشگاه ایلام، اصفهان، سمنان، شیراز، بوعلی سینا، فردوسی مشهد، مازندران و ... است. همچنین دانشگاه آزاد اسلامی (واحدهای مختلف تابعه)، دانشگاه پیام نور و موسسات آموزش عالی، به عنوان دیگر نهادهای دانشگاهی شرکت‌کننده، به ارائه مقاله پرداخته‌اند که در جدول سه نیز مشخص شده است. از مجموع نهادهای مشارکت‌کننده، بیشترین مقاله با تعداد ۳۵ مورد یعنی ۱۹/۶۶ درصد از کل مقالات را دانشگاه تهران به خود اختصاص داده و پس از آن پژوهشکده مطالعات

تحلیل محتوای مقالات فصلنامه مطالعات راهبردی طی دوره شش ساله (۱۴۰۱-۱۳۹۶) — ۱۴۴

راهبردی با ۲۸ مورد یا ۱/۷۳ درصد قرار دارد. همچنین دانشگاه آزاد اسلامی (واحدهای مختلف) با ۲۴ مقاله، ۱۳/۴۸ درصد از مقالات را به خود اختصاص داده است. سایر مراکز دانشگاهی تعداد مقالات کمتری را در این فصلنامه به چاپ رسانده‌اند.

جدول ۳: میزان مشارکت نهادهای علمی و پژوهشی

درصد فراوانی	فراوانی	نهادهای و مؤسسات علمی
۱۳/۶۱	۳۵	دانشگاه تهران
۱۰/۸۹	۲۸	پژوهشکده مطالعات راهبردی
۹/۳۳	۲۴	دانشگاه آزاد اسلامی
۸/۵۶	۲۲	علامه طباطبائی
۷	۱۸	سایر پژوهشگران مستقل
۶/۳۲	۱۶	علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد
۶/۲۲	۱۶	خوارزمی
۳/۱۱	۸	تربیت مدرس
۲/۷۲	۷	دانشگاه علوم انسانی
۲/۷۲	۷	شهید بهشتی
۱/۵۵	۴	دانشگاه شاهد
۱/۵۵	۴	اصفهان
۰/۷۷	۲	امام حسین (ع)
۱/۵۵	۴	سمنان
۱/۱۶	۳	شیراز
۱/۱۶	۳	فردوسی مشهد
۱/۵۵	۴	پیام نور
۱/۵۵	۴	بوعلی سینا همدان
۱/۵۵	۴	دانشگاه مازندران
۱/۱۶	۳	الزهرا
۱/۱۶	۳	دانشگاه علوم انتظامی
۰/۷۷	۲	پژوهشگاه علوم و فنون هسته ای
۱/۱۶	۳	دانشگاه باقر العلوم
۱۱/۲۸	۲۹	سایر
۱/۵۵	۴	ذکر نشده (پژوهشگر)
۱۰۰	۲۵۷	کل

لازم به ذکر است که فراوانی‌های ذکر شده بر اساس تعداد نویسندگان دخیل در تهیه مقاله جمع‌بندی شده‌اند. به بیان دیگر، یک مقاله گاهی توسط چهار نفر از دو یا چند دانشگاه تهیه

شده و این تعداد در فراوانی هر دانشگاه لحاظ شده است. به همین دلیل جمع کل نویسندگان ۱۷۸ مقاله مورد بررسی ۲۵۷ نهاد و مؤسسه علمی را شامل شده است.

۴. رتبه‌های علمی نویسندگان مقالات: در این بخش ۲۸۴ نویسنده مقالات (با

احتساب تمامی نویسندگان) شامل اعضای هیئت علمی، استاد، دانشیار، استادیار و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دوره دکتری و دوره کارشناسی ارشد، مربیان و آن دسته از اعضای هیئت علمی که رتبه ایشان در مقالات ذکر نشده، مورد بررسی قرار گرفته که در جدول چهار، بررسی این مؤلفه در ۱۷۸ مقاله اشاره شده است.

جدول ۴: رتبه علمی مولفین مقالات

رتبه	فراوانی	درصد فراوانی
استاد	۱۵	۵/۲۸
دانشیار	۳۱	۱۰/۹۱
استادیار	۷۷	۲۷/۱۱
دکتری و دانشجوی دکتری	۶۸	۲۳/۹۴
کارشناسی ارشد	۱۳	۴/۵۷
عضو هیئت علمی	۳۶	۱۲/۶۷
سایر (هیئت علمی پژوهشکده مطالعات راهبردی و ...)	۳۸	۱۳/۳۸
پژوهشگر غیر هیئت علمی	۶	۲/۱۱
کل	۲۸۴	۱۰۰

بررسی داده‌های مربوطه نشان می‌دهد که رتبه علمی به ترتیب شامل ۵/۲۸ درصد استاد، ۱۰/۹۱ درصد دانشیار، ۲۷/۱۱ درصد استادیار، ۲۳/۹۴ درصد فارغ‌التحصیل دکتری و دانشجوی دوره دکتری، ۴/۵۷ درصد فارغ‌التحصیل کارشناسی ارشد و دانشجوی دوره کارشناسی ارشد، ۱۲/۶۷ درصد عضو هیئت علمی و ۱۳/۳۸ درصد هیئت علمی پژوهشکده مطالعات راهبردی بوده‌اند. همچنین ۲/۱۱ درصد نیز پژوهشگر غیر هیئت علمی‌اند.

۵. تعداد نویسندگان مقالات: نتایج پژوهش نشان می‌دهد که در مجموع ۱۶۸ نفر

محقق در نگارش ۱۷۸ مقاله مشارکت داشته‌اند. اطلاعات مندرج در جدول پنج نشان می‌دهد که بیشترین مقالات چاپ‌شده در فصلنامه، با ۵۱/۷۸ درصد مربوط به نویسندگان یک نفره، ۲۶/۱۹ درصد مربوط به نویسندگان مشترک دو نفره، ۱۷/۸۵ درصد مربوط به نویسندگان سه نفره و تنها ۴/۱۶ درصد مربوط به نویسندگان مشترک چهار نفره است. با توجه به آمار جدول، تعداد مقالاتی که توسط یک نفر نوشته

تحلیل محتوای مقالات فصلنامه مطالعات راهبردی طی دوره شش ساله (۱۴۰۱-۱۳۹۶) — ۱۴۶
 شده، بیش از نیمی از مقالات مشترک است و تقریباً نیمی دیگر توسط دو تا چهار نفر
 به نگارش درآمده است.

جدول ۵: تعداد نویسندگان مقالات

تعداد نویسنده	فراوانی	درصد فراوانی
۱ نفر	۸۷	۵۱/۷۸
۲ نفر	۴۴	۲۶/۱۹
۳ نفر	۳۰	۱۷/۸۵
۴ نفر	۷	۴/۱۶
کل	۱۶۸	۱۰۰

۶. **پرکارترین نویسندگان:** نتایج این بررسی نشان می‌دهد که پرکارترین نویسندگان براساس تعداد مقالات ارائه داده شده به ترتیب رضا خلیلی با هفت مقاله، فرزاد پورسعید با هفت مقاله، علیرضا خسروی با پنج مقاله، عبدالله قنبرلو و علیرضا رحیمی با چهار مقاله و عبدالمحمود محمدی‌لرد، یاسر نورعلی و حسن عالی‌پور با سه مقاله بوده‌اند.

۷. **روش‌ها و تکنیک‌های مورد استفاده:** طبقه‌بندی روش‌های مورد استفاده در این پژوهش روش‌های توصیفی- کاربردی، توصیفی- تحلیلی، موردی و مروری هستند. براساس جدول ۵۲/۲۴ درصد از مقالات توصیفی- تحلیلی، ۲۴/۱۵ درصد از روش توصیفی- کاربردی، ۱۷/۴۱ درصد از مطالعه موردی و ۶/۱۷ درصد از روش مروری استفاده شده است. بنابراین همان‌طور که مشاهده می‌شود در کل، از روش تحقیق توصیفی- تحلیلی که پرکاربردترین روش تحقیق در علوم سیاسی است بیشتر از سایر روش‌ها استفاده شده است.

جدول ۶: روش‌های مورد استفاده در نگارش مقالات

روش	فراوانی	درصد فراوانی
توصیفی-تحلیلی	۹۳	۵۲/۲۴
توصیفی-کاربردی	۴۳	۲۴/۱۵
مطالعه موردی (یک کشور)	۳۱	۱۷/۴۱
مطالعه مروری	۱۱	۶/۱۷
کل	۱۷۸	۱۰۰

۸. **سطح تحلیل مقالات:** وضعیت سطح تحلیل نشان می‌دهد که سطح کشوری (ملی) با ۸۰ مورد و به عبارتی ۴۴/۹۴ درصد، بالاترین میزان سطح تحلیل در مقالات مورد بررسی بوده است. ۳۰/۳۳ درصد (۵۴) مطالعات در سطح روابط بین‌المللی بوده و بعد از آن، سطح منطقه‌ای با ۱۶/۶۰ درصد قرار دارد. سایر موارد که در این سطوح قابل طبقه‌بندی نبودند نیز ۷/۳۰ درصد مقالات را دربر می‌گیرند. این بررسی‌ها نشان می‌دهد که بیشتر پژوهش‌ها در سطح تحلیل ملی و پس از آن روابط بین‌الملل بوده است. جدول هفت نشان‌دهنده وضعیت مقالات از نظر سطح تحلیل است.

جدول ۷: فراوانی مقالات چاپ‌شده از نظر سطح تحلیل

سطح تحلیل	فراوانی	درصد فراوانی
استان / شهر	۵	۲/۸۰
کشوری / ملی	۸۰	۴۴/۹۴
منطقه ای	۲۶	۱۶/۶۰
روابط بین‌المللی	۵۴	۳۰/۳۳
سایر	۱۳	۷/۳۰
کل	۱۷۸	۱۰۰

۹. **حوزه مورد مطالعه:** وضعیت حوزه مورد مطالعه تحقیقات در جدول هشت ارائه شده است که نشان می‌دهد حوزه امنیت ملی، جذابیت بیشتری برای کارهای پژوهشی پژوهشگران داشته است.

جدول ۸: فراوانی مقالات چاپ‌شده از نظر حوزه مورد مطالعه

حوزه مورد مطالعه	فراوانی	درصد فراوانی
امنیت ملی	۴۲	۲۳/۵۹
روابط بین‌المللی	۳۲	۱۷/۹۷
منطقه خارمیانه	۲۳	۱۲/۹۲
سیاست خارجی	۱۲	۶/۷۴
مدیریت (سیاست داخلی)	۱۳	۷/۳۰
فرهنگی - هویتی	۱۱	۶/۱۷
تاریخی	۱۰	۵/۶۱
حقوق بین‌الملل	۸	۴/۴۹
مسائل حقوقی و کیفری	۶	۳/۳۷
مسائل جمعیتی	۳	۱/۶۸
مسائل اقتصادی	۴	۲/۲۴
سایر	۱۴	۷/۸۶
کل	۱۷۸	۱۰۰

تحلیل محتوای مقالات فصلنامه مطالعات راهبردی طی دوره شش ساله (۱۴۰۱-۱۳۹۶) — ۱۴۸

۱۰. روش تجزیه و تحلیل: با توجه به جدول نه، اکثریت روش‌های تجزیه و تحلیل به صورت تحلیل سیاسی، حقوقی و مانند آن انجام شده است. لازم به ذکر است، در برخی مقالات از چند روش استفاده شده، ولی روش اصلی درج شده است.

جدول ۹: فراوانی روش‌های تجزیه و تحلیل مورد استفاده در مقالات

روش‌ها	فراوانی	درصد فراوانی
تحلیل سیاسی، حقوقی و ...	۸۶	۴۸/۳۱
تحلیل تاریخی	۱۴	۷/۸۶
تبیین علمی	۲۳	۱۲/۹۲
روش فراتحلیل	۷	۳/۹۳
تحلیل محتوا	۶	۳/۳۷
همبستگی	۴	۲/۲۴
روش دلفی	۶	۳/۳۷
رگرسیون	۲	۱/۱۲
سایر روشها	۱۳	۷/۳۰
ذکر نشده	۶	۳/۳۷
کل	۱۷۸	۱۰۰

۱۱. مشارکت گروه‌های علمی - تخصصی: در این قسمت به بررسی مشارکت گروه‌های تخصصی نویسندگان مقالات به عنوان معرف رشته‌های مختلف علمی - تخصصی پرداخته شده است. با توجه به آنکه اکثر موضوعات مورد نظر برای پذیرش مقالات در زمینه موضوعات سیاسی و مسائل مرتبط با امنیت ملی بوده، مشارکت گروه‌های علمی در این فصلنامه در حوزه‌های فوق بیشتر از سایرین است.

جدول ۱۰: میزان مشارکت گروه‌های علمی - تخصصی

گروه‌ها	فراوانی	درصد فراوانی
علوم سیاسی	۷۷	۴۱/۱۷
مطالعات راهبردی (امنیت ملی)	۲۸	۱۴/۹۷
حقوقی، قضایی و حقوق بین‌الملل	۱۳	۶/۹۵
مدیریت	۱۴	۷/۴۸
تاریخ	۹	۴/۸۱
هویت - فرهنگی	۷	۳/۷۴
علوم انتظامی و امنیتی	۴	۲/۱۳
اقتصادی	۳	۱/۶۰
جغرافیا	۳	۱/۶۰
جامعه‌شناسی	۴	۲/۱۳
سایر	۲۵	۱۳/۳۶
کل	۱۸۷	۱۰۰

نتیجه‌گیری

هدف تحقیق حاضر بررسی و ارزیابی شکلی و محتوایی مقالات فصلنامه مطالعات راهبردی از سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۱ است. در این پژوهش، سعی شد از روش علم‌سنجی به عنوان یکی از رایج‌ترین روش‌های ارزیابی فعالیت‌های علمی کمک گرفته شود. نتایج حاصله نشان داد که بر اساس سهم موضوعی، مقالات هم‌پیوند با امنیت داخلی ۷۷ مورد، امنیت خارجی ۴۳ مورد و پیوند بین دو سطح تحلیل ۵۸ مورد است. در تفسیر این یافته، می‌توان گفت که مبنای فعالیت پژوهشکده مطالعات راهبردی حوزه مطالعات امنیت داخلی بوده و اکثر اعضای هیئت علمی و پژوهشگران این مؤسسه نیز در این حوزه تخصص دارند. این امر موجب شده تا سهم بالایی از مقالات به موضوع امنیت داخلی اختصاص یابد. باتوجه اینکه عامل خارجی به‌عنوان متغیر بیرونی و تأثیرگذار بر امنیت داخلی به شمار می‌رود، سهم موضوعی امنیت خارجی و پیوند بین دو سطح تحلیل نیز اختلاف معناداری ندارد.

از مجموع نهادهای مشارکت‌کننده، بیشترین مقاله با تعداد ۳۵ مورد یعنی ۱۹/۶۶ درصد از کل مقالات را دانشگاه تهران به خود اختصاص داده و پس از آن پژوهشکده مطالعات راهبردی با ۲۸ مورد یا ۱۵/۷۳ درصد قرار دارد. همچنین دانشگاه آزاد اسلامی (واحدهای مختلف) با ۲۴ مقاله، ۱۳/۴۸ درصد از مقالات را به خود اختصاص داده‌اند و سایر مراکز دانشگاهی تعداد مقالات کمتری را در این فصلنامه به چاپ رسانده‌اند. در تفسیر این یافته می‌توان گفت که دانشگاه تهران

تحلیل محتوای مقالات فصلنامه مطالعات راهبردی طی دوره شش ساله (۱۴۰۱-۱۳۹۶) - ۱۵۰

به عنوان معتبرترین و مادر حوزه مطالعات امنیتی، تمایل بیشتری در مقایسه با سایر نهادهای علمی برای چاپ مقاله در نشریه داشته که این امر بیانگر اعتبار نشریه است. هرچند که اعضای هیئت علمی این پژوهشکده در راستای وظیفه سازمانی می‌بایست به انجام پژوهش‌های مورد نیاز مؤسسه و ارائه محصول خود در قالب مقاله به فصلنامه بپردازند و این امر درصد بالای مشارکت آنان را بالا برده اما همان‌طوری که مشاهده شد نشریه تنها به چاپ مقالات پژوهشگران خود پرداخته بلکه با حفظ تعادل، مقالات واجد شرایط پژوهشگران سایر نهادهای علمی را نیز چاپ نموده است.

بررسی داده‌های مربوطه نشان می‌دهد که رتبه علمی به ترتیب شامل ۵/۲۸ درصد استاد، ۱۰/۹۱ درصد دانشیار، ۲۷/۱۱ درصد استادیار، ۲۳/۹۴ درصد فارغ‌التحصیل دکتری و دانشجوی دوره دکتری، ۴/۵۷ درصد فارغ‌التحصیل کارشناسی‌ارشد و دانشجوی دوره کارشناسی‌ارشد، ۱۲/۶۷ درصد عضو هیئت علمی و ۱۳/۳۸ درصد هیئت علمی پژوهشکده مطالعات راهبردی بوده‌اند. همچنین ۲/۱۱ درصد نیز پژوهشگر غیر هیئت علمی‌اند. فراوانی پائین مؤلفین با رتبه علمی استادی ضعف فصلنامه نیست بلکه این امر متأثر از تعداد اندک اعضای هیئت علمی با رتبه استادی در دانشگاه‌های کشور، انگیزه پایین آنها برای ارائه مقاله به دلیل عدم احساس نیاز به ارتقا یا دسترسی بیشتر برای چاپ مقالات به فصلنامه‌های دانشگاه متبوع خود می‌باشد. از سوی دیگر مؤلفین با رتبه استادیاری به دلیل قرارگرفتن در فرایند رشد و بالندگی و لزوم چاپ مقاله برای ارتقای علمی بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند. دانشجویان دکتری و فارغ‌التحصیل دکتری نیز به دلیل لزوم چاپ مقاله مستخرج از رساله خود رتبه سوم را در این مؤلفه کسب نموده‌اند.

دیگر نتایج پژوهش حاکی از آن است که بیشترین مقالات منتشرشده در فصلنامه، با ۵۱/۷۸ درصد مربوط به نویسندگان یک نفره، ۲۶/۱۹ درصد مربوط به نویسندگان مشترک دونفره، ۱۷/۸۵ درصد مربوط به نویسندگان سه‌نفره و تنها ۴/۱۶ درصد مربوط به نویسندگان مشترک چهارنفره است. با توجه به آمار جدول، تعداد مقالاتی که توسط یک نفر نوشته شده، بیش از نیمی از مقالات است و تقریباً نیمی دیگر توسط دو تا چهار نفر به نگارش درآمده‌اند. به نظر می‌رسد سهم بالای مقالات یک نفره موید این مطلب است که مقاله حاصل تلاش استادیارانی بوده که جهت ارتقا به مرتبه دانشیاری نیاز به چاپ مقاله تک‌نفره داشته‌اند. همچنین این نکته نیز باید مد نظر قرار گیرد که تعداد زیادی از مقالات که توسط دانشجویان دکترا یا کارشناسی‌ارشد تهیه شده، از رساله‌ها و پایان‌نامه‌های این افراد استخراج شده و این ظن را تقویت می‌کند که

اغلب این مؤلفین ناگزیر بوده‌اند برای چاپ مقاله خود، اسامی اساتید راهنما و مشاور را نیز به عنوان مؤلف ذکر نمایند.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که در ۵۲/۲۴ درصد از مقالات روش توصیفی-تحلیلی، ۲۴/۱۵ درصد از روش توصیفی-کاربردی، ۱۷/۴۱ درصد از مطالعه موردی و ۶/۱۷ درصد از روش مروری استفاده شده است. بنابراین همان‌طور که مشاهده می‌شود در کل، از روش تحقیق توصیفی-تحلیلی بیشتر از سایر روش‌ها استفاده شده است. با توجه به اینکه این روش پرکاربردترین روش تحقیق در علوم سیاسی است، این یافته منطقی به نظر می‌رسد. با این حال در شماره‌های اخیر کاربرد روش‌ها و تکنیک‌های کمی در مقالات فصلنامه، سیر فزاینده داشته است.

وضعیت سطح تحلیل نشان می‌دهد که سطح کشوری (ملی) با ۸۰ مورد و به عبارتی ۴۴/۹۴ درصد، بالاترین میزان سطح تحلیل در مقالات مورد بررسی بوده است. ۳۰/۳۳ درصد (۵۴) مطالعات در سطح روابط بین‌المللی بوده و بعد از آن، سطح منطقه‌ای با ۱۶/۶۰ درصد قرار دارد و سایر موارد که در این سطوح قابل طبقه‌بندی نبودند نیز ۷/۳۰ درصد مقالات را دربر می‌گیرند. این بررسی‌ها نشان می‌دهد که بیشتر پژوهش‌ها در سطح تحلیل ملی و پس از آن روابط بین‌الملل بوده است. این یافته‌ها حاکی از آن است که تمرکز نهادهای پژوهشی و پژوهشگران در سطح استانی کمتر و در مرکز بیشتر بوده که این موضوع متأثر از توزیع منابع علمی در کشور است و می‌تواند یکی از نقاط ضعف نشریه محسوب شود. پیشنهاد می‌شود تا نشریه از ظرفیت‌های استانی و محلی نیز برای انجام پژوهش‌های خود استفاده نماید.

مؤلفه مشارکت گروه‌های علمی-تخصصی نشان می‌دهد که گروه علوم سیاسی با ۴۱/۱۷ درصد، مطالعات راهبردی (امنیت ملی) با ۱۴/۹۷، مدیریت ۷/۴۸ درصد و حقوق با ۶/۹۵ درصد، رتبه‌های اول تا سوم را در این زمینه به خود اختصاص داده‌اند. این یافته نشان می‌دهد که با توجه به آنکه موضوعات قابل قبول برای پذیرش مقالات در زمینه موضوعات سیاسی و مسائل مرتبط با امنیت ملی بوده، گروه‌های علمی علوم سیاسی و مطالعات راهبردی در این فصلنامه بیشتر از سایر گروه‌ها مشارکت داشته‌اند.

رضا خلیلی، پرکارترین نویسنده این نشریه، عضو هیئت علمی و دانشیار گروه علوم سیاسی دانشگاه خوارزمی و نیز عضو هیئت تحریریه نشریه مطالعات راهبردی است که با توجه به بررسی‌های صورت‌گرفته، در انجام فعالیت‌های پژوهشی و چاپ مقالات در موضوعات امنیتی و راهبردی، نه تنها در این نشریه بلکه در سایر نشریات نیز فعال بوده است.

در مجموع با بررسی اجمالی که بر نتایج یازده مؤلفه موردارزیابی انجام شده، به نظر می‌رسد مجله در وضعیت مناسبی قرار دارد و از معدود مجلاتی است که در سطح کشور به

تحلیل محتوای مقالات فصلنامه مطالعات راهبردی طی دوره شش ساله (۱۴۰۱-۱۳۹۶) — ۱۵۲

طور تخصصی بر موضوع امنیت متمرکز است. بررسی مقاله‌های منتشرشده، بیانگر آن است که مقاله‌ها با اهداف مجله سازگارند. با توجه به طبقه‌بندی مقالات مجله و تحلیل روش‌شناختی آنها می‌توان ادعا کرد که عمده تحقیقات کاربردی هستند. پیشنهاد می‌شود پژوهشگران حوزه امنیت، هم به مباحث تئوری و هم مباحث کاربردی توجه کرده و از نیازهای پژوهشی در این حوزه آگاه باشند و علاوه بر شناسایی مشکلات و محدودیت‌های موجود و روندهای گذشته، از رویکردی آینده‌نگرانه نیز برخوردار بوده و با شناسایی تحولات سیاسی و امنیتی آینده، فرصت‌های جدید را در دستور کار خود قرار دهند. ضمن اینکه مسئله‌محور بودن مقالات در راستای پاسخگویی به مسائل مهم امنیتی، از دیگر نکاتی است که یافته‌های پژوهش حاضر بر آنها اصرار دارد.

منابع

- پژوهشکده مطالعات راهبردی (۱۴۰۰)، *سال‌نامه امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران*، شماره ۱۲، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۸۶)، *مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی*، تهران: سمت.
- خاشعی ورنامخواستی، وحید، سیدامیرحسین طیبی ابوالحسنی و شیرین اسدی خانقاه (۱۳۹۳)، تحلیل محتوای مقالات فصلنامه مطالعات مدیریت (بهبود و تحول) طی دوره هفت ساله، *فصلنامه مطالعات مدیریت (بهبود و تحول)*، مجله دانشگاه علامه طباطبائی، شماره ۹۳، صص ۱۶۰-۱۲۹.
- دانشگاه اطلاعات و امنیت ملی (۱۴۰۰)، *دانشنامه اطلاعات و ضد اطلاعات*، تهران: دانشگاه اطلاعات و امنیت ملی.
- دشتی، محمدتقی و علی شگری (۱۳۹۸)، *ولایت فقیه و امنیت ملی (بررسی جایگاه و نقش ولایت فقیه در امنیت ملی از منظر حقوق اساسی در جمهوری اسلامی ایران)*، تهران: مرکز پژوهشی مبنا و مؤسسه صراط مبین هدایت، مکت اندیشه.
- رازقی، نادر و مریم قائدی (۱۳۹۵)، تبیین عوامل مؤثر بر تولید علمی، *پژوهشنامه مدیریت اجرایی*، دانشگاه مازندران، شماره ۱۶، صص ۶۳-۸۶.
- رایف، دانیل، استفن لیبسی و فریدریک جی فیکو (۱۳۸۱)، *تحلیل پیام‌های رسانه‌ای*، ترجمه مهدخت بروجردی علوی، تهران: نشر سروش.
- زارعی، عیسی و نیره خداداد شهری (۱۳۹۳)، تحلیل استنادی و محتوایی مقالات، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، شماره ۶۳، دوره ۱۷، صص ۱۷۵-۱۹۶.
- کینگ، گری و کریستوفر موری (۱۳۸۳)، بازاندیشی در امنیت انسانی، ترجمه مرتضی بحرانی، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، شماره ۲۶، صص ۱-۲۵.
- ماندل، رابرت (۱۳۷۹)، *چهره متغیر امنیت ملی*، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- یزدان‌فام، محمود (۱۳۸۸)، امنیت نرم و چرایی اهمیت آن، *فصلنامه مطالعات راهبردی*، شماره ۴۵، صص ۱۰۹-۱۳۴.
- Raadschelders, Jos C. N., & Kwang Hoon Lee (2011), Trends in the study of public administration: Empirical and qualitative observations from Public Administration Review, 2000-2009. *Public Administration Review*, 71(1), 19-33.
- Sugimoto, Cassidy R. & Scott Weingart (2015), The kaleidoscope of disciplinarity, *Journal of Documentation*, 71(4), 775-794.